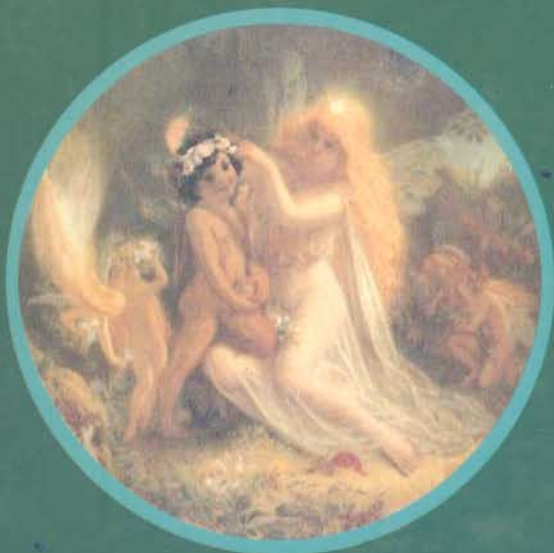

TRUYỆN CỔ

ANĐÉCXEN

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA - THÔNG TIN

TRUYỆN CỔ ANĐÉCXEN

H.C. AN-ĐẾC-XEN

TRUYỆN CỔ
Andécxen

NGUYỄN MINH HẢI - VŨ MINH TOÀN *dịch*
VĂN GIANG *hiệu đính*

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA - THÔNG TIN
Hà Nội - 2000

NGƯỜI KỂ CHUYỆN CỔ TÍCH (Crixtian Andexen)

Tôi làm quen với nhà văn Crixtian Andexen khi tôi mới lên bảy.

Cuộc gặp gỡ xảy ra trong một buổi tối mùa đông, vền vền vài giờ trước khi bước vào thế kỷ thứ hai mươi. Người kể chuyện cổ tích - vui tính nước Đan Mạch đã đón tôi trên ngưỡng cửa thế kỷ mới.

Ông ta nheo mắt lại ngắm nghía tôi hồi lâu, rồi vừa tủm tỉm cười vừa móc trong túi ra một chiếc khăn trắng bong thom phức. Ông phát khăn một cái và bất thình lình từ trong khăn rơi ra một bông hồng bạch to. Ngay tức khắc, ánh bạc của bông hồng và một tiếng kêu lạnh lạnh, chập chạp và khó hiểu tràn ngập khắp phòng. Hoá ra đó chính là những cánh hồng đã reo lên khe khẽ khi chạm phải sàn gạch của gian hầm, nơi hồi đó gia đình tôi trú ngụ.

Lần gặp Andexen ấy chính là các hiện tượng mà các nhà văn cổ lỗ gọi là "mộng trong đời thực". Chắc hẳn đó chẳng qua là tôi đã tưởng tượng ra như vậy.

Trong cái buổi tối mùa đông mà tôi kể cho các bạn nghe đây, gia đình tôi đang trang hoàng cây thông đầu năm. Nhân dịp ấy cha mẹ tôi bắt tôi ra đường chơi để tôi khỏi vui mừng với thông quá sớm.

Tôi không tài nào hiểu nổi vì sao lại không được vui mừng trước một hạn định chặt chẽ nào đó. Theo

NGƯỜI KỂ CHUYỆN CỔ TÍCH (Crixtian Andecxen)

Tôi làm quen với nhà văn Crixtian Andecxen khi tôi mới lên bảy.

Cuộc gặp gỡ xảy ra trong một buổi tối mùa đông, vền vện vài giờ trước khi bước vào thế kỷ thứ hai mươi. Người kể chuyện cổ tích - vui tính nước Đan Mạch đã đón tôi trên ngưỡng cửa thế kỷ mới.

Ông ta nheo mắt lại ngắm nghía tôi hồi lâu, rồi vừa tủm tỉm cười vừa móc trong túi ra một chiếc khăn trắng bông thơm phức. Ông phất khăn một cái và bất thình lình từ trong khăn rơi ra một bông hồng bạch to. Ngay tức khắc, ánh bạc của bông hồng và một tiếng kêu lạnh lạnh, chập chạp và khó hiểu tràn ngập khắp phòng. Hoá ra đó chính là những cánh hồng đã reo lên khe khẽ khi chạm phải sàn gạch của gian hầm, nơi hồi đó gia đình tôi trú ngụ.

Lần gặp Andecxen ấy chính là các hiện tượng mà các nhà văn cổ lỗ gọi là "mộng trong đời thực". Chắc hẳn đó chẳng qua là tôi đã tưởng tượng ra như vậy.

Trong cái buổi tối mùa đông mà tôi kể cho các bạn nghe đây, gia đình tôi đang trang hoàng cây thông đầu năm. Nhân dịp ấy cha mẹ tôi bắt tôi ra đường chơi để tôi khỏi vui mừng với thông quá sớm.

Tôi không tài nào hiểu nổi vì sao lại không được vui mừng trước một hạn định chặt chẽ nào đó. Theo

tôi nghĩ thì niềm vui đâu có phải là người khách thường đến thăm gia đình tôi mà phải bắt trẻ con chúng tôi mỗi một đợi chờ. Nhưng dù sao mặc lòng, tôi vẫn bị đẩy ra phố. Lúc đó trời chưa tối hẳn, những cây đèn lồng ngoài đường chưa được thắp sáng, nhưng chúng có thể bùng lên ngay đó chưa biết chừng. Và vì cái "ngày đỏ" kia, vì sự chờ đợi những cây đèn bất thành linh sẽ sáng, tim tôi se lại. Tôi biết chắc chắn rằng trong ánh sáng màu xanh lá mạ của hơi đốt, đủ mọi thứ kỳ diệu ở bên trong những tủ kính của các cửa hàng sẽ hiện ra ngay lập tức, những đế sắt lấp giầy trượt băng "Xnegurka" những cây nến xoắn với đủ mọi màu sắc cầu vồng, mặt nạ của những chú hề đội mũ trắng hình trụ, những chàng kỵ sĩ trên lưng những con ngựa hùng hổ màu cánh gián, những cây pháo và những dây xích giấy óng vàng. Không hiểu vì sao, nhưng những đồ vật đó bao giờ cũng bốc lên mùi keo dán và mùi nhựa thông.

Cha mẹ tôi nói với tôi rằng suốt buổi tối hôm đó là một buổi tối hoàn toàn đặc biệt. Muốn đợi cho một buổi tối như thế, cần phải sống thêm một trăm năm nữa. Mà điều đó thì hầu như không ai đạt được.

Tôi hỏi cha tôi rằng buổi tối "đặc biệt" nghĩa là thế nào. Cha tôi giải thích cho tôi rằng người ta gọi buổi tối đó như thế là vì nó không giống hết thảy mọi buổi tối khác.

Thực vậy, cái buổi tối mùa đông trong ngày cuối cùng của thế kỷ thứ mười chín không giống hết thảy mọi buổi tối khác. Tuyết rơi chậm rãi và rất nhẹ nhàng : những bông tuyết lớn đến nỗi tưởng chừng từ trên trời đang rơi xuống thành phố những bông hoa trắng xốp và ở phố nghe rõ tiếng ngựa rè rè của các xe chở khách.

Khi tôi trở về nhà thì cây thông đầu năm lập tức được thắp sáng và trong phòng những ngọn nến bắt đầu lép bép một cách vui vẻ như thể chung quanh tôi những vỏ quả keo khô đang nổ liên tiếp.

Bên cạnh cây thông có một cuốn sách dày : quà của mẹ tôi cho tôi. Đó là những chuyện cổ tích của Andexen.

Tôi ngồi xuống dưới cây thông đầu năm và giờ cuốn sách. Trong cuốn sách có rất nhiều tranh in màu phủ bằng giấy thuốc lá. Để xem kỹ những bức tranh còn ướt mực in ấy tôi phải thận trọng thổi tờ giấy mỏng đó cho lật lên.

Trong tranh, tường những lâu đài tuyết lấp lánh ánh pháo hoa, những con thiên nga bay lượn trên biển cả có những ánh mây hồng soi bóng và những chàng lính chì một chân đứng gác giữ chặt cây sừng dài.

Tôi bắt đầu đọc và đọc say mê đến nỗi những người lớn phải bực mình vì hầu như tôi chẳng còn chú ý đến cây thông được trang hoàng đẹp đẽ.

Trước tiên, tôi đọc truyện cổ tích về anh lính chì giàu nghị lực và cô vũ nữ bé nhỏ, kiêu diêm, rồi đến truyện nữ Chúa Tuyết. Lòng tốt kỳ diệu và ngào ngọt hương như cách tôi cảm thấy, của con người, giống như hương thơm của hoa, bay ra từ những trang giấy của cuốn sách mép mạ vàng kia.

Rồi tôi mơ màng ngủ thiếp đi dưới cây thông vì mệt và vì hơi nóng của những cây nến tỏa ra. Và giữa lúc mơ mơ màng màng như thế tôi nhìn thấy Andexen khi ông để rơi bóng hồng. Từ đó, bao giờ tôi cũng hình dung ông giống như trong giấc mơ êm ái đó.

Tất nhiên, lúc đó tôi còn chưa biết cả nghĩa đen và nghĩa bóng những truyện cổ tích của Andexen.

Tôi không biết rằng trong mỗi truyện cổ tích cho trẻ con còn có một truyện cổ tích khác mà chỉ người lớn mới có thể hiểu hết ý nghĩa của nó.

Điều đó mãi về sau này tôi mới hiểu. Tôi hiểu rằng quả thực tôi đã may mắn vì khi sắp bước vào thế kỷ thứ hai mươi vĩ đại và gian lao đã được gặp Andecxen - con người kỳ quặc đáng yêu, đồng thời là nhà thơ - và ông đã dạy tôi tin tưởng vào thắng lợi của ánh sáng trước bóng tối và của trái tim người trên cái ác. Lúc đó tôi đã biết câu thơ của Puskin "muôn năm ánh nắng, bóng tối cắt đi!", và không hiểu sao tôi cứ tin rằng Puskin và Andecxen là đôi bạn chí thiết và khi gặp nhau, hai ông thường vỗ vào vai nhau hồi lâu mà cười ha hả.

Mãi về sau này tôi mới được biết tiểu sử của Andecxen. Và từ đó, bao giờ tôi cũng hình dung đời ông như những bức tranh thú vị, giống những hình vẽ minh họa, truyện của ông.

Suốt đời ông, Andecxen đã biết vui sướng, mặc dầu thời thơ ấu của ông đã không tạo cho ông cơ sở nào để vui sướng. Ông sinh ra năm 1805 khoảng thời gian những cuộc chiến tranh của Napôlêông, tại thành phố Đan Mạch cổ kính Ôđenzê - trong gia đình một người thợ giày.

Thành phố Ôđenzê nằm ở một trong những thung lũng giữa những quả đồi thấp trên đảo Fiun. Trong những thung lũng trên đảo hầu như lúc nào cũng có sương mù lẫn quất, còn trên đỉnh những quả đồi thì lại nở hoa thạch thảo ⁽¹⁾.

Nếu ta nghĩ kỹ một chút xem Ôđenzê giống cái gì thì ta có thể nói rằng nó gợi cho ta nghĩ đến nhiều hơn hết một thành phố đồ chơi của trẻ con bằng gỗ sồi đen.

(1) Tam dịch một giống cây thuộc giống thạch thảo.

Không phải vô cơ mà Ôđenzê nổi tiếng về thợ chạm gỗ. Một người trong bọn họ, Klaux Bécgơ - tay thợ cả nổi tiếng một thời trung cổ - đã dùng gỗ mun chạm một bàn thờ đồ sộ cho thánh đường Ôđenzê. Bàn thờ nguy nga và dữ tợn đó không những đã làm cho trẻ con mà cả người lớn nữa phải kinh hãi.

Nhưng những người thợ chạm Đan Mạch không phải chỉ làm bàn thờ và tượng thánh.

Đối với họ, làm những pho tượng bằng những khúc gỗ lớn dùng để trang hoàng mũi của những con tàu buồm theo tục lệ hàng hải vẫn thú hơn. Đó là những pho tượng Đức mẹ mộc mạc nhưng có sức biểu hiện tượng thần biển Neptuyn, tượng thủy thần Nêrêix, những con cá heo, những con cá ngựa đầu cúi gập. Người ta thếp vàng, sơn màu coban và vàng lên những tượng ấy và đặc biệt họ quét sơn dày đến nổi sóng biển nhiều năm ròng rã cũng không thể làm bong hết hoặc làm hư sơn.

Thực ra, những người thợ chạm các pho tượng cho tàu thủy kia chính là những nhà thơ của biển cả và là những nhà thơ của nghề nghiệp bản thân họ. Không phải ngẫu nhiên mà trong gia đình một người thợ chạm như vậy đã xuất hiện một trong những nhà điêu khắc vĩ đại nhất của thế kỷ thứ mười chín, bạn của Andecxen là Anbe Torvanxen⁽¹⁾, người Đan Mạch.

Chú bé Andecxen đã trông thấy những tác phẩm điêu luyện của những tay thợ chạm không phải chỉ trên những con tàu mà cả trên những ngôi nhà ở Ôđenzê. Chắc hẳn ở Ôđenzê ông đã biết ngôi nhà cổ lỗ, nơi người ta khắc niên hiệu xây nhà trên một tấm gỗ dày trong tấm khung bằng những bông hồng và những bông tuylip. Cũng ở đó người ta

(1) Nhà điêu khắc nổi tiếng Thorvaldsen (1779-1884).

đã khắc vào gỗ cả một bài thơ và trẻ con đã học thuộc bài thơ đó. Còn những người thợ giấy bao giờ cũng đóng giấy từng đôi.

Cha Andecxen làm nghề đóng giấy nhưng trên cửa nhà ông không treo hình con đại bàng hai đầu. Chỉ những người thợ có chân trong phường bạn mới có quyền treo những tấm biển như vậy, mà cha Andecxen thì quá nghèo, không có tiền góp với phường.

Andecxen lớn lên trong cảnh bán hàn. Niềm tự hào duy nhất của gia đình Andecxen là sự sạch sẽ đặc biệt trong nhà họ, chiếc thùng đất hành mọc um tùm và vài chậu cảnh trên các cửa sổ.

Trong các chậu cây, hoa Tuylip nở. Hương của hoa lẫn vào trong tiếng chuông đổ hồi, tiếng búa thợ giấy của người cha, tiếng trống dồn dập của những người lính đánh trống bên đồn binh, tiếng sáo của anh nhạc công lang thang và những bài hát khàn khàn của những tay phù thủy đang dẫn những chiếc sà lan thô kệch vào trong vịnh biển lân cận.

Trong tất cả cái phong phú muôn màu muôn vẻ của những con người, những sự kiện tủa tủa, màu sắc và âm thanh vây quanh một chú bé tính tình lẳng lẽ, Andecxen đã tìm được cơ để nghĩ ra đủ mọi thứ chuyện.

Trong nhà Andecxen, chú bé chỉ có một người nghe biết ơn người kể - đó là lão mèo già Cáclơ. Nhưng Cáclơ mắc một tật lớn - lão thường ngủ thiếp đi, không nghe hết câu chuyện cổ tích thú vị. Cái tuổi già của loài mèo đã thắng lão, như người ta thường nói.

Nhưng chú bé không giận lão mèo già. Chú tha mọi tội cho lão và Cáclơ không bao giờ cho phép mình nghi ngờ sự tồn tại của những mụ phù thủy,

của anh chàng ranh ma Khampê - Dumpê, những tay thông ổng khói tinh đời, những bông hoa biết nói và những con ếch đội vòng kim cương trên đầu.

Những câu chuyện cổ tích đầu tiên mà chú bé được nghe là những câu chuyện do cha chú và các bà lão trong viện làm phúc cho người tàn tật gần đó kể lại. Những bà lão nọ suốt ngày ngồi gò lưng đan những sợi len xám và lầu bầu kể những câu chuyện thực thà của họ. Chú bé xoay chuyển lại những câu chuyện ấy theo ý mình, tô điểm thêm cho chúng, giống như chú quét lên chúng những lớp sơn mới và trong một hình thức khác hẳn, chú lại kể những câu chuyện ấy, nhưng lần này người nghe lại là các bà lão nọ. Còn các bà lão thì chỉ biết ngạc nhiên và thì thảm với nhau rằng thằng bé Crixian quá thông minh và vì thế nó sẽ chết yếu.

Trước khi kể tiếp cho các bạn nghe, tôi cần phải dừng lại ở một đặc điểm của Andexen mà tôi đã nói qua - ở chỗ ông biết vui sướng với tất cả những gì thú vị và tốt đẹp mà ta luôn gặp ở mỗi con đường nhỏ, ở mỗi bước đi.

Của đáng tội, gọi các đặc điểm ấy là sự biết cách thì không đúng. Đúng hơn, nên gọi cái đó là tài năng, là cái khả năng hiếm có, nó cho ta nhận thấy những điều lọt qua con mắt lười biếng của mọi người.

Chúng ta đi trên mặt đất nhưng chúng ta đâu có luôn nghĩ đến chuyện cúi xuống và thận trọng xem xét một cách tỉ mỉ cái mặt đất ấy, xem xét một cách tỉ mỉ cả những gì ở dưới chân ta. Nhưng nếu chúng ta cúi xuống, hoặc hơn nữa, nằm xuống mà quan sát nó thì ở mỗi tấc đất ta có thể tìm thấy biết bao điều thú vị.

Chẳng lẽ lại không thú gì sao một mảnh rêu khô đang để rơi là tả những bông hoa hình chén

nhỏ bé của nó những phân hoa màu ngọc bích, hoặc một bông mã đề giống như chiếc ngù màu tím nhạt của anh lính ? Hoặc một mảnh xà cừ tí xíu, nhỏ đến nỗi không thể làm nổi một chiếc gương bỏ túi cho con búp bê, nhưng lại đủ lớn để tràn đầy và lấp lánh biết bao nhiêu màu sắc dịu dàng như ánh sáng của buổi bình minh trên bầu trời Bantich.

Chẳng lẽ mỗi ngọn cỏ đầy ứ nhựa thơm ngào ngạt và mỗi hạt đoạn nhỏ bé đang bay kia lại không phải là tuyệt đẹp sao ? Từ hạt đó nhất định sẽ mọc lên một cây đoạn cường tráng.

Có biết bao nhiêu cái ta nhìn thấy dưới chân ta ? Về tất cả những cái đó có thể viết một câu chuyện ngắn và những cổ tích - nghe xong những cổ tích ấy người ta chỉ còn biết lắc đầu vì ngạc nhiên và bảo nhau :

- Chao ơi cái thằng bé dài ngoẵng con lão thợ giấy Ôdenzê ấy kiếm đâu ra được cái tài năng quý hoá đến thế ? Rõ là một thằng phù thủy.

Không phải có thơ ca của nhân dân đưa con trẻ vào thế giới cổ tích, mà cả kịch. Trẻ con hầu như bao giờ cũng coi kịch như một câu chuyện thần tiên.

Cảnh trí huy hoàng, ánh sáng của đàn dẫu, tiếng giáp trụ của những chàng hiệp sĩ kêu lách cách, âm nhạc âm vang giống như tiếng sấm của một trận đánh, những giọt lệ của các nàng công chúa với những hàng lông mi xanh, những tên ác ôn râu lửa tay nắm chặt đốc những lưỡi gươm sứt mẻ, điệu nhảy của đoàn thiếu nữ áo quần mỏng tang - tất cả những cái đó hoàn toàn chẳng có gì giống thực tại và tất nhiên chỉ có thể xảy ra trong một chuyện thần tiên.

Ở Ôdenzê có rạp hát của tỉnh. Ở đó chú bé Crixtian lần đầu tiên được xem một vở kịch mang cái tên

bay bướm "Người con gái miền sông Danuyp". vở kịch làm chú bé sùng sốt và từ đó chú trở thành một khán giả nhiệt tình cho đến trọn đời.

Andecxen không có tiền đi xem hát. Chú liền thay các vở kịch thực sự bằng những vở kịch tưởng tượng. Chú đánh bạn với anh Pête, một người dân áp phích trong thành phố, giúp đỡ anh, và Pête, để trả công cho chú bé, mỗi lần có vở mới lại cho chú một tờ áp phích.

Crixtian mang áp phích về nhà, lúi và một góc và sau khi đọc xong tên vở kịch và tên các nhân vật, chú liền nghĩ ra một vở kịch sôi nổi của mình dưới cái tên kịch in trên áp phích.

Chú tưởng tượng như vậy mấy ngày liền. Cứ như thế, một chương trình biểu diễn bí mật của cái nhà hát tưởng tượng trẻ em đã hình thành, trong đó chú là tất cả : là tác giả kịch bản và là diễn viên, là nhạc công và là họa sĩ, là người phụ trách ánh sáng và là ca sĩ.

Trong gia đình, Andecxen là con mọt và mặc dầu bố mẹ nghèo, chú vẫn được sống một cách phóng khoáng không lo, không nghĩ. Cha mẹ không bao giờ phạt chú. Chú chỉ làm độc có một việc là mơ mộng liên miên. Hoàn cảnh ấy thậm chí đã làm chú học hành không được đúng lúc. Chú bắt đầu đi học chậm hơn những đứa trẻ cùng năm sinh và cho đến khi đứng tuổi, nhà văn Andecxen khi viết vẫn còn không tin chắc mình viết đúng và vẫn mắc nhiều lỗi chính tả.

Phần lớn thời gian, Andecxen tiêu khiển trong cái cối xay cũ kỹ bên bờ sông Ôđenzê. Chiếc cối xay bị những dòng nước và những tia nước bắn tung toé bao bọc, toàn thân run rẩy vì già yếu. Những chòm râu xanh của đất bùn từ trong những máng

cối xay thủng lỗ chỗ quện lấy nhau. Nơi bờ đập
những con cá lười biếng lội trong bèo tấm.

Một người nào đó đã kể lại cho chú bé nghe rằng
ngay dưới cái cối xay này, ở đầu bên kia trái đất
là nước Trung Hoa và người Trung Hoa có thể dễ
dàng đào một đường ngầm đến Ôđenzê và họ sẽ
bất thần xuất hiện trong những chiếc áo thụng đỏ
bùng lụa bóng thêu rồng vàng với những chiếc quạt
kiểu diêm trong tay trên phố phường của cái thành
phố Đan Mạch mốc thối của chú.

Chú bé đợi mãi sự mầu nhiệm đó nhưng không
hiểu sao không thấy nó xảy ra.

Ngoài cái cối xay, ở Ôđenzê còn có một chỗ nữa
lôi cuốn chú bé Andecxen. Trên bờ con sông đào
có trại của một ông già thủy thủ đã về hưu. Trong
vườn nhà ông, ông già thủy thủ đặt mấy khẩu đại
bác nhỏ bằng gỗ và bên cạnh những khẩu đại bác
là một chàng lính cao lớn, cũng bằng gỗ.

Khi tàu qua sông đào, những khẩu đại bác bắn
đạn giả và chàng lính cũng bắn loạn xạ lên trời
bằng khẩu súng gỗ của chàng. Bằng cách đó người
thủy thủ già chào mừng những người bạn có phước
của ông - những thuyền trưởng chưa về hưu.

Vài năm sau, Andecxen đến trại của ông già,
lúc đó chàng đã là một sinh viên. Ông lão thủy
thủ đã mất nhưng một đoàn thiếu nữ xinh đẹp và
đầy nhiệt tình, cháu của viên thuyền trưởng già,
đã ồn ào ra đón nhà thơ trẻ giữa những vòng hoa.

Chính vào thời gian ấy, lần đầu tiên trong đời,
Andecxen cảm thấy mình yêu một trong những cô
gái nọ - tình yêu ấy, tiếc thay, lại mờ nhạt và không
được đáp lại. Trong cuộc sống không phẳng lặng
của ông, những lần say mê đàn bà đã xảy ra đều
tương tự như vậy.

Andecxen mơ ước về tất cả những gì chàng có thể nghĩ tới. Cha mẹ chàng thì lại mong mỏi cho chàng trở thành một người thợ may cừ. Mẹ chàng dạy chàng cắt và khâu. Nhưng nếu chú bé Andecxen có khâu gì thì đó lại là những bộ quần áo sắc sảo cho những con búp bê nhà hát của chú (lúc đó chú đã có một nhà hát riêng của chú ở trong nhà). Thay vào công việc cắt quần áo, chú bé đã học được lối cắt giấy điêu luyện thành những hình phức tạp và những cô vũ nữ tí hon đang quay mình trên một chân. Với nghệ thuật ấy Andecxen đã làm mọi người phải kinh ngạc, ngay cả trong tuổi già của ông.

Tài may vá về sau này đã giúp ích nhà văn Andecxen. Ông sửa bản thảo bằng nhệt đến nỗi không còn chỗ chữa thêm nữa. Lúc đó Andecxen bèn viết những đoạn chữa lên những tờ giấy rời cẩn thận lấy chỉ khâu vào bản thảo - ông vá những mụn vá vào bản thảo.

Khi Andecxen' vừa mới bốn tuổi thì cha ông mất. Nhớ lại chuyện đó, Andecxen kể rằng một con dế đã suốt đêm than vãn cho người đã khuất, trong khi đó suốt đêm chú bé khóc ròng.

Người thợ giấy tính tình nhút nhát, không có gì đáng được người đời để ý tới ngoài việc ông đã tặng cho thế giới con trai của mình - người kể chuyện cổ tích và nhà thơ - đã lia bỏ cuộc đời trong tiếng ni non của con dế sau lò sưởi.

Sau khi cha mất ít lâu, Andecxen xin phép mẹ ra đi và dùng số tiền ít ỏi dành dụm được, chàng rời Ôdenzê đi tới thủ đô Copenhagơ để tìm kiếm hạnh phúc, mặc dầu chàng cũng chẳng biết hạnh phúc nó ở chỗ nào.

Trong tiểu sử phức tạp của Andecxen, khó mà định được đâu là khoảng thời gian ông bắt đầu những

truyện thần tiên đầu tay của ông.

Từ thuở còn thơ, trong trí nhớ của Andecxen đã tràn ngập đủ mọi truyện thần tiên. Nhưng những truyện đó còn nấp một chỗ kín đáo. Chàng thanh niên Andecxen trong một thời gian dài tự coi mình là ca sĩ, là diễn viên múa, là người ngâm thơ, là nhà trào phúng, nhà thơ và nhà biên kịch, là gì cũng được, nhưng không phải là người kể chuyện cổ tích. Mặc dầu như vậy, giọng nói văng vẳng của những câu truyện thần tiên vẫn cứ vang lên, lúc thì ở tác phẩm này, lúc thì ở tác phẩm khác của ông, như một tiếng sợi dây đàn ta vừa động tới nhưng rồi lại buông tay.

Trí tưởng tượng thoáng đạt thâu tóm trong cuộc sống quanh ta hàng trăm tiểu tiết và tập hợp chúng lại trong một câu chuyện chững chạc và thông minh. Người kể chuyện cổ tích không coi thường bất cứ việc gì, dù đó chỉ là một cổ chai bia, một hạt sương trên chiếc lông mà con vàng anh đã để rơi, hay cái cột đèn gì ngoài phố. Bất cứ ý nghĩ mạnh mẽ nhất và đẹp đẽ nhất nào cũng có thể hiện trong sự giúp đỡ bạn bè của những vật giản dị kia.

Cái gì đẩy Andecxen vào lãnh vực của những truyện thần tiên ?

Chính ông đã thường nói rằng, ông viết những truyện thần tiên đạt hơn hết trong lúc chỉ có một mình một bóng với thiên nhiên, "nghe giọng nói của thiên nhiên" nhất là trong thời gian ông nghỉ trong những khu rừng Zciandia, những khu rừng gần như bao giờ cũng bị trùm lấp trong một màn sương mỏng và thiêm thiếp dưới ánh lấp lánh yếu ớt của những vì sao. Tiếng biển rì rào xa xa vẳng vào trong những khu rừng rậm rạp nọ tạo cho chúng một vẻ huyền bí.

Nhưng chúng ta cũng biết rằng Andecxen đã viết nhiều truyện cổ tích trong mùa đông, lúc đang độ tung bùng những cây thông hội hè của con trẻ và ông đã khoác cho chúng một hình thức tao nhã chỉ có ở những đồ trang hoàng cho những cây thông đầu năm.

Tất nhiên ! Mùa đông ở ven biển, những tấm thảm tuyết, tiếng còi nổ tí tách trong lò sưởi và ánh sáng chan hoà của đêm đông - tất cả những cái đó đều dành cho những truyện thần tiên. Mà rất có thể câu chuyện xảy ra ở một phố Copenhagơ đã thúc đẩy Andecxen trở thành người kể chuyện cổ tích.

Một đứa bé đang chơi trên bậu cửa sổ của một ngôi nhà cũ ở Copenhagơ.

Đồ chơi của nó không có nhiều, vài cái hộp, một con ngựa bằng giấy bồi cũ kỹ đã mất cả đuôi và bị tẩm nhiều lần, nên đã bạc hết lông, và một chú lính chì gãy.

Mẹ chú bé - một thiếu phụ trẻ - ngồi thêu trên bên cửa sổ.

Trong lúc đó, ở cuối phố, về phía Hải cảng cũ, nơi những cột buồm tàu bè nghiêng ngả trên nền trời làm ta buồn ngủ, xuất hiện một người đàn ông rất gầy, cao, mặc bộ quần áo đen. Ông ta đi nhanh, dáng đi nhún nhảy, không vung, vung vẩy hai cánh tay dài và nói lảm bảm một mình.

Ông ta cầm mũ ở tay và vì thế trông rõ vầng trán rộng thoải, cái mũi khoằm và đôi mắt xám hơi nheo.

Ông không đẹp nhưng duyên dáng và làm người ta có cảm giác ông là người nước ngoài. Một nhánh bạc hà thơm được gói vào khuyết áo đuôi tôm.

Nếu như ta có thể nghe trộm những tiếng lẩm bẩm của con người không quen biết kia, ta sẽ thấy ông đang ngâm nga những vần thơ:

Ôi hoa hồng dịu êm ký ức ngày xa,
Ta ôm ấp người trong lồng ngực của ta.

Thiếu phụ sau khung thêu ngẩng đầu lên và nói với chú bé :

- Kia, ông Andecxen, nhà thơ của chúng ta đang đi kia. Nghe bài hát ru êm của ông, con ngủ đi lẩm đấy.

Chú bé ngược mắt lên nhìn người lạ mặt trong bộ đồ đen, vớ lấy chú lính cụt chân duy nhất của chú chạy ra ngoài phố và nhét chú lính vào tay Andecxen rồi chạy đi ngay.

Đó là một món quà vô cùng hào phóng. Andecxen hiểu điều đó. Ông gài chú lính vào trong khuyết áo đuôi tôm bên cạnh nhánh bạc hà như thể gài một tấm huân chương rồi rút khăn tay, ông khẽ thắm lên mắt - các bạn ông đã không vô lý khi lên án ông giàu xúc cảm.

Còn thiếu phụ, sau khi ngừng thêu và ngẩng đầu lên, nàng nghĩ rằng nàng sẽ hạnh phúc biết bao, đồng thời cũng sẽ gian khổ biết bao, nếu như nàng chung sống với nhà thơ kia, giả thử nàng có thể yêu ông. Người ta nói rằng, đến cả nữ danh ca trẻ tuổi Genni Lundo mà ông yêu say đắm - mọi người đều gọi nàng là "Gienni chói lọi" - cũng không thể làm Andecxen từ bỏ bất cứ thói quen nhà thơ nào của ông, bất cứ chuyện bịa nào của ông.

Mà những chuyện bịa đó rất nhiều. Một lần ông đã nghĩ cả đến chuyện gắn vào cột buồm chiếc thuyền đánh cá một chiếc đàn dây để nghe tiếng hát rên rĩ của nó vào mùa gió sâu Tây Bắc thường xuyên thổi vào Đan Mạch.

Andexen cho rằng cuộc đời ông là tuyệt đẹp, và gần như không vấn mây mù nhưng tất nhiên, đó chẳng qua là nhờ ở tình yêu đời của con trẻ trong ông. Tính hiền dịu đối với cuộc đời thường là dấu hiệu xác thực của một nội tâm phong phú. Những người như Andexen chẳng thích thú gì việc tiêu phí thời gian và sức lực trong cuộc đấu tranh với những thất bại trong cuộc sống, trong khi xung quanh mình thơ ca rõ ràng đang lấp lánh và cần phải sống trong thơ ca, chỉ bằng thơ ca và không bỏ lỡ cái khoảnh khắc ngắn ngủi khi mùa xuân lướt nhẹ đôi môi trên cây cối. Hạnh phúc biết bao nếu ta không bao giờ nghĩ đến những điều rủi ro trong cuộc sống ! Chúng đáng giá gì so với mùa xuân tốt lành và ngát hương kia.

Andexen muốn được nghỉ ngơi, và được sống như thế nhưng thực tại chẳng hề tử tế với ông, mặc dầu ông xứng đáng được như vậy.

Trong đời Andexen đã có nhiều, rất nhiều nỗi đau khổ và bực dọc, nhất là trong những năm đầu tiên ở Copenhagơ, trong những năm nghèo khổ, sống dưới sự bảo trợ khinh thị của các nhà thơ, các nhà văn và các nhạc sĩ đã được người đời công nhận.

Đã quá nhiều lần, ngay cả trong tuổi già của ông, người ta đã cho Andexen biết rằng ông chỉ là một người "bà con nghèo" trong nền văn hoá Đan Mạch, rằng ông - con trai một tên thợ giấy và là một kẻ nghèo khó - cần phải biết chỗ đứng của mình giữa các quý ngài cố vấn và các quý ngài giáo sư.

Nói về đời mình, Andexen kể lại rằng trong suốt đời ông, ông đã nhiều lần nếm mùi cay đắng. Người ta bịt miệng ông, vu khống ông. Người ta chế giễu ông. Vì lẽ gì ?

Vì trong người ông có "máu dân đen", vì ông không

giống những tên tiểu nhân hãnh tiến, vì ông không biết sống.

Người ta coi sự không biết cách sống trong cái xã hội trường giả ở Đan Mạch là một khuyết tật nặng nề nhất. Andecxen chỉ là một cái gai trong xã hội đó. Cái gã kỳ quặc ấy, cái gã nhân vật đáng buồn cười của thơ ca đã sống dậy và bất thần xuất hiện từ trong một tập thơ ca ấy - theo lời triết gia Kiêckegorơ - đã quên mất câu thần chú để trở về giá sách bụi bặm của thư viện.

Andecxen nói về mình thế này : "Tất cả những gì đó tốt đẹp trong tôi đều bị người ta nhận xuống bùn nhơ". Ông còn nói đến những chuyện cay đắng hơn nữa, tự vị mình với một con chó bị chết đuối mà lũ trẻ còn ném đá, nhưng không phải vì căm ghét mà chỉ là để đùa nghịch cho vui.

Phải, đường đời không trải hoa đối với con người có tài nhìn thấy trong đêm tối quang xa của tường vì giống ánh lấp lánh của đêm trăng, con người có tai nghe thấy tiếng cầu nhàu của một góc cây bị dẫn lưu cứu trong rừng.

Andecxen đau khổ ghê gớm và ta chỉ còn biết nghiêng mình trước tinh thần dũng cảm của con người, trên đường đời của mình, đã không để mất đi cả lòng mong mỏi điều thiện cho đồng loại, cả niềm khát khao chính nghĩa lẫn khả năng nhìn thấy thi ca ở bất cứ nơi nào có.

Ông đau khổ nhưng không khuất phục. Ông công phần. Ông tự hào về sự gắn gũi máu mủ của mình với những người nghèo khổ - những người dân cày và những người thợ. Ông gia nhập "Liên đoàn thợ thuyền" và là người đầu tiên trong các nhà văn Đan Mạch, ông đọc cho thợ thuyền nghe những truyện thần tiên của ông.